

Альвард Мелконян

УКРАЇНСЬКА ОСВІТНЬО-ВИХОВНА СИСТЕМА В СВІТЛІ ІДЕЙ Г. ВАЩЕНКА

Видатний український педагог Григорій Ващенко народився 137 років тому – 23 квітня 1878 року в с. Богданівці нині Прилуцького району Чернігівської області. Дуже широко знаним був у 20-х роках, коли працював професором, завідувачем кафедри педагогіки в Полтавському інституті народної освіти. Тоді за його підручником “Загальні методи навчання” (вийшов друком 1929 р.) вчилися, власне, у всіх українських педагогічних інститутах та технікумах [3].

Стисло формулу своєї педагогіки Г. Ващенко формулював у словах: “Служіння Богові й Батьківщині”. І якщо з другою частиною цієї формули все ясно (Україна як найбільша цінність, як невід’ємна органічна частка того вище духовного, божественного, що мусить бути в душі кожного українця), то стосовно першої її частини не раз уже чулися

звинувачення з того приводу, що педагог пропагував вивчення в школах релігії, що він хотів, аби школа виховувала глибоко віруючих християн. Служіння Богові – отже, плекання в людині вищого, божественного, одухотвореного начала, що вбереже її від брудного, аморального, дарує душі чистоту і світлість. А служіння Україні – то служіння рідному своєму краєві як найбільшій цінності, тій, що має бути невід’ємною, органічною часткою цього вище духовного та божественного, що мусить бути в душі кожного українця. З погляду Г. Ващенка, служіння Україні “треба усвідомлювати не лише як свій особистий обов’язок, а як сенс всього свого життя, без чого не варто жити”.

Варто навести й такі формулювання Г. Ващенка з приводу українського національного виховного ідеалу:

“Благо Батьківщини є:

1. Державна незалежність, можливість для українського народу вільно творити своє політичне, соціальне, господарське і релігійне життя.

2. Об’єднати всіх українців, незалежно від їхнього територіального походження, церковної приналежності, соціального стану і таке інше – в одну спільноту, що пройнята єдиними творчими прагненнями і високим патріотизмом” [3].

Будучи глибоко релігійним і толерантним до інших віровизнань, Г. Ващенко рішуче виступав проти тієї української преси, що намагалася підсилювати ворожнечу між українцями православними і католиками. Він обстоював думку, що між цими віровизнаннями немає суттєвої різниці і що обидва мають заслуги перед українським народом у збереженні української народності.

Г. Г. Ващенко в історії української педагогіки посідає особливе місце як автор досліджень, які в такому обсязі та з таких позицій ще не розроблялися. Це передусім “Виховний ідеал”, “Система навчання”, “Виховання любові до Батьківщини”, “Організаційні форми навчання”, “Виховна роль мистецтва”, “Засади естетичного виховання”, “Тіловиховання як виховання волі і характеру” та ін.

Зарубіжні дослідники життя і творчості професора Г. Г. Ващенка вважають його творцем повного курсу української національної педагогіки, яка відповідає духові рідного народу, випереджаючи час, свідчить про невичерпні етнопедагогічні можливості українців.

У критиці стану освіти в СРСР Г. Ващенко окреслив парадоксальність ідей про безкласовість радянського суспільства і водночас формування нових класів та кастовості, інакше кажучи, поворот до дореволюційного стану. Г. Ващенко в основу системи освіти в самостійній Україні ставить подолання більшовицької системи, її тоталітарного характеру, що спрямовували освіту і виховання підростаючого покоління як знаряддя у боротьбі за опанування світу. Г. Ващенко рішуче виступав проти методів рефлексології, поширених у СРСР, у тому числі й в Україні, у вихованні

молоді, вважаючи їх насильством над психічними процесами людини. Така система освіти не могла відповідати потребам українського народу, який століттями плекав духовні вартості, що втілювалися в його високій культурі, літературі і мистецтві, а також стали основними складниками побуту широких народних мас.

Виходячи з цього, Г. Ващенко будує українську національну систему освіти, головними елементами якої є такі: її ідеалістичне світосприймання, яке відкидає більшовизм з його матеріалізмом і атеїзмом; християнська мораль як основа родини і здорового суспільства. Професор Г. Г. Ващенко до системи національного виховання включав родинне (сімейне) виховання як органічну її підсистему здебільшого з позиції етнопедагогіки і етнопсихології, хоча таких термінів не вживав.

Г. Ващенко пропонує прийняти таку структуру для системи освіти у вільній Україні:

1. Переддошкільне і дошкільне виховання: материнський догляд або ясла (до трьох років), дитячий садок (від трьох до шести років).

2. Початкова школа (від шести до 14 років).

3. Середня школа: класична гімназія, реальна школа, середні технічні школи, учительська семінарія, середня агрономічна школа, середня медична школа (від 14 до 18 років).

4. Висока школа: університет, високі технічні школи, педагогічний інститут, академія мистецтв, консерваторія, військова академія (від 18 до 22-23 років).

5. Позашкільна освіта.

6. Науково-дослідні установи: академія наук, академія педагогічних наук.

Свій славнозвісний підручник “Виховний ідеал” професор Г. Г. Ващенко завершує словами: “Плекаючи свої кращі традиції, борючись за свою самостійну державу, українська молодь разом з тим мусить не тільки плекати загальнолюдські ідеали, а й активно боротись за них. Віримо, що ця боротьба закінчиться перемогою Правди і Добра” [3].

Як висновок, необхідно зазначити, що педагог-гуманіст мріяв про той час, коли на зміну антинародній системі виховання прийде національна, діяльність якої набуде людино- і державотворчий характер. Метою виховання у вільній Україні має бути благо і щастя Батьківщини. Такою хотів бачити Україну її великий патріот Г. Г. Ващенко. Такою вона мусить стати зусиллями молодих поколінь українців, вихованих системою національної освіти і виховання, на розбудову якої віддано і безкорисливо працював педагог.

Сучасна педагогічна громадськість, і зокрема учительська молодь, наслідуючи заповіді Г. Г. Ващенка, цього відданого Україні вченого, творця вітчизняної виховної системи, вшановує пам'ять звитяжця, беручи участь у різноманітних заходах, присвячених імені Г. Ващенка, вивчає творчий спадок одного з найзначніших вчених-педагогів України,

прагне втілити у практику відбудови національної школи незалежної держави найсуттєвіше з того, що нині допомагає зводити національну систему виховання та освіти української молоді.

Список використаної літератури

1. *Ващенко Г.* Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава, 1994. – С. 174–175.
2. *Генпгош О.* Ім'я повертається [з нагоди 120-річчя Григорія Ващенка] / О. Генпгош // Освіта. – 1998. – 24 червня–7 липня. – С. 10–11.
3. *Зайченко Г.* Педагогічне кредо [з нагоди 120-річчя Григорія Ващенка] / Г. Зайченко // Освіта. – 1998. – 24 червня–7 липня. – С. 10–11.